

Västkostresan 23-26 september

Efter en nattlig färd till Varberg och Getterön, hoppades vi (6 personer) på en hård nordvästlig vind när vi sömndruckna klev ur bussen tidigt på torsdagsmorgonen. Men det var nästintill vindstilla ute på Gubbanäset denna morgon. Så liroma och stormfågla som vi hoppats få se lyste med sin frånvaro. Några alkor, bl.a en lunnefågel sågs svirra över havet, samt skarvar, ejder och småskrakar. Så helt lottlöst blev det inte.

Vi åkte vidare till Galtabäck på eftermiddagen. Det visade sig bli dagens behållning, med ett imponerande småfågelsträck susande runt huvudet. Bland bo- och bergfink, hämpling, grönfink och ringduvor hördes flera trädlärlor, lappsparvar och en försärla. På stenmurarna kilade ett flertal gärdsmysgar och en vattenrall skrek i vasskanten.

Vi skulle stanna i 4 dagar så vi hoppades varje dag att vinden skulle tillta, men tyvärr lyckades det inte den här gången heller att pricka in stormdagarna. Så vi fick koncentrera dagarna på att titta på vadare

och träna på piplärlor, inte en allt för lätt konst. Det finns många fina vadarlokaler efter hallands-kusten. Vid Morups Tånge fanns kärnsnäppor, småsnäppor, kustsnäppor, spovsnäppor och enstaka brushanar. Gettrön bjöd också på stora vadarflokar men området är så stort att det kan vara svårt att komma dem in på livet. Och när de hela tiden störs av jagande pilgrimsfalk och duvhök blir det lite bökiigt. Det finns också stora mängder änder och gäss på Getterön. En stripgås höll till bland kandedagässen och vitkindade gäss.

Även om vädret är "dåligt" finns det alltid fågelobsar att göra. Hela kusten består nästan bara av betade, fina strandängar. Där strosade vi omkring många timmar och letade bland rastarna. Man förstår varför det ses så många större piplärlor på västkusten med dessa biotoper.

Resans höjdpunkt var de många otroligt fina obsarna av pilgrimsfalk. Vi fick studera fina jaktuppsvingar flera gånger varje dag. Det finns gott om pilgrimsfalk i Varbergs-trakten.

Lena och Jan Österberg

Linnéfågel i vinterdräkt.
Teckning: Jan Österberg

Skogarnas lärka - trädlärlkan

Text och teckningar: Ingrid Åkerberg

Ännu är det vinter, och ännu dröjer det innan våren kan anas. Men om några månader kan vi nordbor börja leta värtecken igen. Vi blir alltid lika glada över den första tussilagon, och den första lärkan...

Ibland redan i februari - mars får vi höra lärksången över åkrar och gårdar. Och när vi pratar om att lärkan har anlänt så menar vi självklart den vanligaste av våra fyra svenska lärk-arter: sånglärkan.

Fyra lärkarter i Sverige

Sånglärkan är allmän på jordbruksmark över hela landet.

Mycket sällsynt är däremot **tofslärlkan**. Den finns enbart med några få exemplar i sydligaste Sverige.

"Motsatsen" till tofslärlkan är kanske **berglärkan**. Längst upp i norr, på hedarna längs fjällkedjan häckar denna vildmarks lärka. Här man tur kan man få se berglärlkan även på våra breddgrader, under flyttning vår och höst.

Men det finns ytterligare en lärka i vårt land - en skogarnas lärka - **trädlärlkan**.

Trädlärlkan

Lullula arborea är trädlärlkans latinska vetenskapliga namn. Lullula är ett ljudhärmande ord och syftar helt enkelt på trädlärlkan.

kans vackra, flöjtande sång. Arborea kommer av ordet arbor = träd.

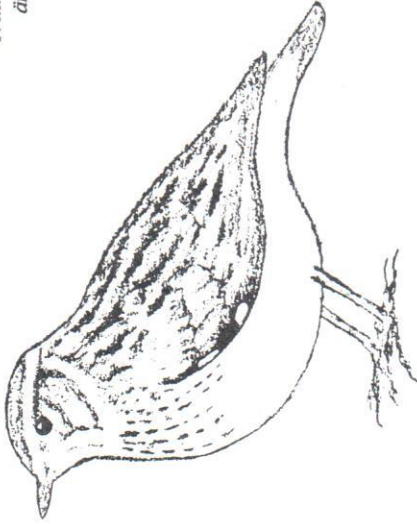
Trädlärlkan lever i skogsmark i södra och mellersta Sverige. Nordgränsen går genom Värmland, Västmanland och Uppland. Men det duger inte med vilken skogsmark som helst. Barr- och blandskog ska det vara, och den får inte vara för tät. Trädlärlkan kan trivas i gles hållmarkstallskog, på tallmoar, hyggen och gamla inägor i barrskogslandskapet. Den vill gärna ha sandig mark och häckar ibland vid större grustag.

Trädlärlkan framför ofta sin mjuka, vemodiga sång i en sångfyka.

Trädlärlkan liknar sånglärlkan men är mindre, har kortare stjärt, tydligare ögonbrynsstreck och en karaktäristisk svart-vit teckning på vingens framkant.

Av någon anledning har trädlärlkan svårt att klara sig i vårt land. Under 1950- och 60-talen minskade trädlärlkan starkt i Sverige. Nu på 90-talet är den sparsam eller sällsynt inom stora delar av sitt forna utbredningsområde.

Vår minsta lärka

Trädlärlkan är ganska lik son släkting sånglärlkan. Trädlärlkan är dock mindre - endast 15 cm lång. Den är brunspräcklig, precis som sånglärlkan. På huvudet har trädlärlkan en svag antydning till tofs, och ovanför ögat har den ett tydligt, vitt ögonbrynsstreck. Stjärten är tydligt kortare än sånglärlkans. Detta syns särskilt bra under sångflykten. När trädlärlkan flyger och sjunger ser den nästan lite fladdermuslik ut - kort stjärt, breda vingar och fladdriga vinglag.

Trädlärlkan anländer inte lika tidigt på våren som sånglärlkan, men den hör ändå till våra första vårfluglar. I mars - april kommer den till sina häckplatser i skogs-

gläntor och grustag. Då kan man höra dess vackra, vemodiga sång tidigt på morgnarna och på kvällarna. Högt uppe i luften ser man den fladdra runt, runt - samtidigt som den sjunger.

Lite längre fram på året kan trädlärlkan häcka om och lägga en andra kull. Då kan man höra dess sång igen. Detta brukar inträffa vid midsommartid och då kan man få njuta av sången på nätterna. Om man har tur får man höra trädlärlkans melodiska sång tillsammans med nattskärrans surrande sång!

Trädlärlkan i Västmanland

Som sagt var, man måste ha lite tur om man ska höra trädlärlkans sång nuförtiden. Den tycks ha minskat drastiskt i antal i vårt landskap. De senaste åren har endast ett fåtal rapporter om trädlärlkor kommit in till Ramnäs Naturklubb och till Västmanlands Ornitologiska Förening.

T.ex. år 1990 rapporterades trädlärlkan endast från två lokaler i Västmanland.

Båda ställena är stora grustag. Den ena lokalen är Lånsta grustag vid Kila i Sala kommun. Den andra lokalen är Gunsta grustag vid Romfartuna i Västerås kommun.

Man kan inte låta bli att undra över om trädlärlkan verkligen är så här sällsynt eller om den är förbisedd. Den kanske sjunger på sådana tider (på året eller dygnet) och på sådana platser där fågelskådare inte rör sig så mycket.

År 1991 iakttogs trädlärlkor "som vanligt" vid Lånstagen och Gunsta grustag. Detta år gjordes också några fynd i skogarna väster om Skultuna och vid Törtuna i Västerås kommun. Samtliga dessa trädlärlkor observerades under tiden 23 mars - 3 april.

Trädlärlkan i Surahammar kommun

Men finns det då inga trädlärlkor här i vår kommun? Jodå, men under 90-talet är fynden lättträknade. År 1990 rapporterades inte en enda! År 1991 iakttogs ett sträckande exemplar på hösten. Nästa år - 1992 - rapporterades 4 sträckande trädlärlkor på hösten.

I mitten av 80-talet var läget ett helt annat. År 1983 observerades 5 olika fåglar. Öster om Finnstugan fanns 2 ex 15/4. Vid Usträngsbo 1 ex 15/5, Flatsten 1 ex 20/6 och vid Kroksund 1 ex 20/6.

År 1984 rapporterades 17 sjungande trädlärlkor i Surahammar kommun. T.ex. hördes 5 ex bara vid Kroksundsmossen 22/4. Från detta år är det också en häckning rapporterad. På ett hygge vid Gölmossen upptäcktes 3 trädlärlkor-ungar 20/7. Samtliga dessa lokaler med trädlärl-

kor är antingen hyggen med kvarlämnade fröträd eller mossar.

År 1985 är också ett bra trädlärlke-år i Surahammar kommun. Det inrapporterades 11 sjungande fåglar. De flesta fynden gjordes i juni månad. Endast en observation är från våren (maj). Samtliga lokaler har varit hyggen med frötallar. Lokaler är följande: Morsjöåsen, Grotten, S Stenbromossen, Ö samt V Usträngsbo, Tarmhällarna och Kroksund.

Men 1985 tycks ha varit det sista bra trädlärlke-året. Från -86 finns ingen rapport alls! Från -87 finns en rapport om 2 fåglar vid Långdalen i juni månad. Året därefter, -88, iakttogs 1 ex i juni vid Tarmhällarna. Från år -89 finns återigen bara 1 rapport, från april vid Finnstuguhygget.

Alldeles säkert har det funnits fler trädlärlkor än det här i Surahammar kommun. En del observationer har aldrig rapporterats in till någon förening. En del trädlärlkor ses eller hörs aldrig av någon fågelskådare, får man utgå från! Men helt klart är att antalet trädlärlkor minskat i våra hemtrakter.

Inventeringen våren 1993

För att försöka klariägga hur många trädlärlkor det kan finnas i vår kommun, genomförde vi en inventering 9-12 april 1993. Vi var 11 personer från Naturklubben som gav oss ut i skogarna och lyssnade och spanade. Vi sökte både upp "gamla" kända lokaler och "nya" tänkbara lokaler. Resultatet blev 2 sjungande trädlärlkor!

Den 10 april sjöng 1 ex S Kilbäcken, vid skogsbitvägen upp mot Toren. Den 11 april sjöng 1 ex på den f.d. tippen 2 km S Stavtorp i Sura.

Detta visar att vi inte helt ska ge upp hoppet om att få höra trädlärkor i våra hemmamarker. Så om några månader, i månadsskiftet mars-april, ta dig gärna ut i skogarna och lyssna efter vår minsta lärka, lärkan med den vackraste sången - trädlärkan.

Har du några observationer, gamla som nya, av trädlärkor - rapportera gärna in dem till oss i Naturklubben!

Litteratur

Jonsson, Lars - "Fåglar i Europa med Nordafrika och Mellanöstern" W&W 1993.

Staav, Roland m.fl. - "Nordens fåglar" Nordstedts 1987.

Fåglar i Västmanland - nr 3 1991.

Fåglar i Västmanland - nr 3 1992.

Ramnäs Naturklubb årskrift 1985.

Ramnäs Naturklubb årskrift 1986.

Ramnäsdagen den 7 juli 1993

Den numera "världsberömda" Sura-hammarsveckan har förhoppningsvis nu också berikats med en Ramnäs-dag. Kjell Lindgren i idrottsföreningen är idékläckare och uppslutningen denna första dag 7 juli 1993, smakar mera.

Efter Cykelklubbens och Idrottsföreningens arrangemang fick vi i Naturklubben uppdraget att via en naturstig leda besökarna ner till bruksområdet, där fortsatta aktiviteter vidtog.

51 personer gick naturstigen/tipspromenaden från IP över spången i Forsenområdet till Lancachiresmedjan. Vi ville visa det unika naturområdet kring forsen. Fem ramnäs företag hade sponsrat vinster-na till tipspromenaden. Ramnäs El AB, Björkmans Bil AB, Konstruktions teknik AB, Bosses Ring & Bandservice AB samt

Ramnäs Chain & Lifting AB tackas för deltagandet. Under kvällen kunde vi i en paus i dansmusiken dela ut dessa vinster. Vinnare av de utsökta fruktorgarna - iordningställda av Konsum i Ramnäs - blev Olle Lager, Märta Karlsson, Mats Karlsson, Anna-Lisa Johansson och Anders Karlsson.

Ramnäsdagen avslutades med dans för en del och älgafari för andra. I buss åkte vi på småvägar i socknen. "Safarin" blev mycket lyckad med goda älgstudier och vid Felinge lada serverade vi kaffe till deltagarna.

Sören Larsson

Pärlugglorna 1993

Text och teckningar: Sören Larsson

Sent på kvällen den 24 mars gick jag på skogsvägen, mot Stora Ljarsbo. När jag passerade strax intill en av de pärluggleholkar som sitter där, startade en pärlugglehane upp ett frenetiskt ropande helt nära. Redan då misstänkte jag vilken hane det var som irriterades av min närvaro där i skogen denna mörka marsnatt. Den 12 juni fångade jag honom, han var den jag

hade trott. 1991 häckade han i en holk 900 meter västerut och fick ut fyra flygga ungar.

Våren 1992 lyckades han inte locka någon hona till sig. Den 3 oktober 1992 hade jag ny kontakt med honom. Han vägde då 120 gram och var i fin form. Den 12 juni i år hade han änyo levererat sorkar och möss till fyra hungriga ungar 2,5 nätter